

Реферат на тему: "В. Гюго "Знедолені""

Віктор Гюго

РЕФЕРАТ

НА ТЕМУ:

"Знедолені" В.Гюго

ПЛАН

1. Особливості написання роману "Знедолені" В.Гюго
2. Основні мотиви роману "Знедолені", головні образи
3. Використана література

1. Особливості написання роману "Знедолені" В.Гюго

Роман "Знедолені" ("Les Misérables"), якому Віктор Гюго віддав понад двадцять років життя, безсумнівно, стоїть на першому місці серед усіх його романів.

Думка про створення великого соціального роману, присвяченого знедоленим, виникла в Гюго ще до вигнання. Він почав писати його під первісною назвою "Бідняки" ("Miseres") у середині 40-х років, але перервав свою роботу в зв'язку з подіями, початок яким поклала лютнева революція 1848 року.

Уже тоді — у першому варіанті — автором були задумані і створені центральні образи знедолених суспільством бідняків: каторжника, чий злочин полягав у тому, що він вкрав хліб, щоб нагодувати голодних дітей своєї сестри, і матері, змушеної продати свої зуби, волосся і тіло, щоб платити за утримання своєї дитини.

У вигнання Гюго взяв із собою незакінчений рукопис "Знедолених". Однак після бурхливих подій політичного життя, якими письменник був захоплений протягом наступного десятиліття, коли він так гаряче протестував проти злочинів Луї Бонапарта, створюючи полум'яні памфлети і вірші "Відплати", перша редакція роману вже не могла задовольнити його.

Відновивши роботу над "Знедоленими" у 1860 році, він прагнув втілити в романі філософські і моральні ідеї, що склалися в нього за останні роки. Тепер "Знедолені" стають не тільки викривальним твором, але і романом, що поставив найважливіший для Гюго того часу питання про значення добра і милосердя для соціального і морального відродження людства.

Разом з тим Гюго вводить у свій новий роман великі історичні, публіцистичні і філософські розділи, що додають йому епічні масштаби.

2. Основні мотиви роману "Знедолені", головні образи

"Знедолені" — дійсний поліфонічний роман з багатьма темами, мотивами, ідейними і естетичними планами, де дана велика картина народного життя і де Париж бідноти, Париж жалюгідних і похмурих нетрів виникає перед читачем на фоні найбільших політичних подій французької історії початку XIX століття: катастрофи при Ватерлоо,

падіння режимів Реставрації і Липневої монархії, народно-революційних боїв 30-х і 40-х років. З реальної дійсності й історія головних героїв роману.

Образ Жана Вальжана виник у письменника в зв'язку з процесом деякого П'єра Морена, котрий, також як і герой Гюго, був відправлений на каторжні роботи за крадіжку хліба. Вивчаючи цей процес, знайомлячи з існуючим кримінальним кодексом, відвідуючи паризькі в'язниці, Гюго відзначає два моменти в цьому, гостро цікавлячому його питанні: по-перше, склад злочину — крадіжку хліба, що підтвердила переконання письменника в тому, що причина злочинності корениться не в зіпсованості, а в убогості народу; по-друге, доля людини, що вернулись з каторги і яку женуть звідусіль, а отже, що не має можливості повернутися до чесного трудового життя. Усе це Гюго і вніс у біографію свого головного героя, додавши цим проблемам художньо-переконливу форму.

Саме з появою "Знедолених" зв'язані нескінченні суперечки про зміну художнього методу Гюго другого періоду. Багато вчених наполягають на тому, що "Знедолені" — реалістичний роман. Дійсно, елементи реалізму в романі присутні. Вдумавшись у концепцію роману "Знедолені", що відповідає уявленню письменника про людське життя, як про безупинну зміну світла і п'тьми, можна знайти, що, незважаючи на багато рис реалізму, Гюго все ж таки залишається романтиком і по своєму світогляді, і по методу.

Задача морального уроку для нього важливіше реалістичного аналізу. Так він і сам говорить наприкінці книги, що вона має набагато більш важливу мету, чим відображення реального життя. Розуміючи світ, як постійний рух від зла до добра, Гюго прагне продемонструвати цей рух, акцентуючи (найчастіше навіть усупереч логіці реальних подій) обов'язкову перемогу доброго і духовного початку над силами зла. Непримиренний контраст між злом і добром, п'тьмою і світлом, що проявилось в характерах персонажів Гюго першого періоду його творчості, доповнюється тепер новим мотивом: визнанням можливості перетворення злого в добре. "Книга лежача перед очима читача, являє собою від початку і до кінця, у цілому й у подробицях... — шлях від зла в добру, від неправого в справедливому, від неправди до істини, від ночі до дня... Вихідна точка — матерія, кінцевий пункт — душу. На початку — чудовисько, наприкінці — ангел", — пише Гюго. Нездарма його роман відкривається книгою "Праведник", у центрі якої стоїть романтичний образ християнського праведника — єпископа Мириеля.

Саме в образі єпископа, що зіграв вирішальну роль у перетворенні свідомості Жана Вальжана, Гюго втілює свої моральні ідеали: доброту, безкорисливість, широку поблажливість до людських слабостей і пороків.

Своє завдання Гюго бачив у тому, щоб відродити моральні ідеали, загублені суспільством, у якому народ доведений до стану крайньої убогості і безправ'я. Це робить роман Гюго не тільки викривальним, але і проповідницьким — місіонерським, завдяки чому "Знедолені" на Заході часто називали "сучасним Євангелієм", як охарактеризував його і сам Гюго. Головним чином тема відродження особистості

просліджується в романі на прикладі головного героя — Жана Вальжана.

Запеклий життям каторжник, що на наших очах стає чудовою високоморальною людиною завдяки доброму вчинку єпископа Міріеля, який віднісся до нього не як до злочинця, а як до знедоленої істоти, що бідує в моральній підтримці.

Опис, що дає Гюго своєму герою, цілком реалістичний, але, романтик по своїй природі, Гюго додає йому ефектні гіперболічні образи: очі, що блищать з-під брів, "немов полум'я з-під купи труску"; "у цій фігурі було щось лиховісне". Перетворення героя також чисто романтичне, перетворення після грандіозної очисної бури, викликаной великодушним відношенням до нього єпископа.

Вся історія Жана Вальжана, що стоїть в центрі роману "Знедолені", будується на драматичних зіткненнях і різких поворотах у долі героя: Жан Вальжан, що розбиває віконне скло булочної, щоб узяти хліб для голодних дітей сестри, і засуджений за це на каторжні роботи; Жан Вальжан, що повертається з каторги і якого женуть звідусіль, навіть з будки собаки; Жан Вальжан у будинку єпископа, у якого він намагався украсти срібні ножі і качани й одержав їх у подарунок разом зі срібними свічниками; Жан Вальжан, що став впливовим мером міста, і умираюча Фантина, що благає врятувати її дитя; Жан Вальжан у зіткненні з "невсипущим оком" правосуддя — Жавером; Жан Вальжан у справі Шанматьє, що повертає його в положення переслідуваного каторжника; подвиг Жана Вальжана, що рятує матроса з військового корабля "Оріон", і його втеча з каторги, щоб виконати обіцянку, дана Фантині; Жан Вальжан із крихтою Козеттою на руках, переслідуваний Жавером по темних вуличках і завулках Парижа, і несподіваний порятунок у жіночому монастирі на вулиці Пікпюс; потім, через кілька років Жан Вальжан у злодійському кублі Тенардьє, один проти дев'яти негідників, зв'язаний ними і все-таки зумів звільнитися, перерізавши мотузки за допомогою старої монетки каторжника; нарешті, Жан Вальжан на барикаді, де він нікого не убиває, але рятує життя двох людей: Мариуса і свого переслідувача Жавера. Особливості психологізму роману "Знедолені" складаються головним чином у романтично гіпертрофованому зображенні очисної бури, що потрясає всі основи і все звичне світосприймання людини.

Запеклою несправедливістю, що завжди випробував серед людей, що звик до ненависті Жан Вальжан "смутно усвідомлював, що милість священика була самим сильним настанням, самим грізним нападом, якому він коли-небудь, піддавався, ...що зараз зав'язалася гігантська і рішуча боротьба між його злістю і добротою тієї людини". Боротьба ця є боротьбою різких романтичних контрастів, тому що мова йде про перетворення "чудовиська" у "ангела", про біль, що "надмірно яскраве світло" заподіює очам людини, "яка вийшла з мороку". У результаті цього потрясіння Жан Вальжан і стає зовсім іншою людиною. "Відбулося щось більше, ніж перетворення, — відбулося перетворення", — говорить автор. Протягом роману Жан Вальжан переживає ще кілька щиросердечних криз, однак вони не стільки змінюють, скільки зміцнюють особистість героя в його позитивних якостях.

У розділі з характерною назвою "Буря в душі", Гюго показує другий вирішальний

перелом у душі Жана Вальжана, що уже багато років веде поважне і добродісне життя під ім'ям пана Мадлена і раптом довідається, що якийсь бідолага прийнятий за каторжника Жана Вальжана і повинен стати перед судом.

Що ж повинен зробити учень єпископа Мириеля? Жан Вальжан не стільки міркує, скільки переживає болісні "судороги совісті", у ньому "вирує буря, вихор", він "запитує себе", він слухає голоси, що виходять "із самих темних схованок його душі", він "занурюється в цю ніч, як у безодню". І знову в основі цієї щиросердечної бурі лежить боротьба між світлом і мороком, тому що Жанові Вальжану приходится вибирати між двома полюсами: "залишитися в раю і там перетворитися в диявола" чи "повернутися в пекло і стати там ангелом". Зрозуміло, він вибирає друге.

Наступною ступінню морального розвитку Жана Вальжана була його зустріч з Козеттою. Поява цієї юної і беззахисної істоти в його житті додало їй новий зміст. Він відмовився від своїх соціальних ідеалів, що хотів запровадити в життя на посаді мера. Усе своє життя він присвячує їй, він, що ніколи не знав дійсної любові, вперше відчуває ніжність до цієї дівчинки, і її любов'ю дорожить більше всього на світі. Бути поруч з нею — ось головний зміст його нового життя. І тому йому так болісно усвідомлювати, що він не має права тримати її в монастирі, куди вони вдвох сховалися від переслідувань Жавера. Він, уже далеко літня людина, мріє дожити свої дні поруч з люблячою Козеттою, але в той же час розуміє, що не має права "обкрадати" дівчину, позбавляти її радощів мирського життя, яких вона не знає. Прийшовши до цього висновку, Жан Вальжан негайно залишає гостинний монастир, переживаючи жахливі щиросердечні муки. Не менш складним іспитом є для Жана Вальжана і зіткнення з поліцейським інспектором Жавером — його антагоністом. Жавер створений теж по методу контрасту, але вже стосовно усьому тому доброго і справді людського, чого навчив колишнього каторжника єпископ Міріель. Жавер являє собою те саме нелюдське "правосуддя", що Гюго ненавидить і викриває у своєму романі.

Для Жавера головне — "представляти владу" і "служити владі". "Ця людина складалася з двох почуттів — з поваги до влади і ненависті до бунту", але Гюго малюючи характер Жавера перебільшує ці прості почуття і доводить їхній майже до гротеску. Зіткнення на барикаді цих двох героїв, що уособлюють протилежні концепції розуміння справедливості, мабуть, один із самих драматичних моментів роману.

Жан Вальжан здобуває духовну перемогу над інспектором Жавером. Тим самим він є для нього тим же, чим для нього самого був єпископ Міріель. Ця свого роду ланцюгова реакція добра (єпископ Міріель — Жан Вальжан — Жавер) надзвичайно важливий для концепції роману.

Автор навмисно приводить вірного стража законності Жавера, що не привикли міркувати, до страшного для нього думки, що каторжник Жан Вальжан "виявився сильніше всього суспільного порядку". Йому навіть доводиться визнати "моральну шляхетність знедоленого", що було для нього нестерпно. Так Жавер втрачає ґрунт під ногами. У ньому, як раніше в Жані Вальжані, відбувається вирішальний моральний переворот. Адже дотепер його ідеал полягав у тому, щоб бути бездоганним служителем

закону. Однак добро, по Гюго, вище закону, встановленого суспільством. Тому воно штовхає Жавера до страшного для нього відкриття, що "у зводі законів сказано не все", що "суспільний лад не досконалий", що "закон може помилятися" і т.д. Усе, у що ця людина вірила, валилося. Ця внутрішня катастрофа — відступ сил зла перед добром, що несе в собі Жан Вальжан, — приводить Жавера до самогубства.

Людинолюбна позиція єпископа Міріеля, виражена Жаном Вальжаном, зіштовхується і з логікою революції, представленої Анжольрасом і його товаришами. Два типи позитивних героїв, що відповідають моральним критеріям Гюго, постійно виникають і зустрічаються протягом "Знедолених". До одного типу належать активні борці і революціонери з "Суспільства друзів абетки", до іншого — праведники, що керуються у своєму житті принципами добра і всепрощення. Такий єпископ Міріель і перетворився під його впливом Жан Вальжан. Письменник не протиставляє цих персонажів, а робить їх союзниками, вони в нього як би доповнюють один одного в тому невинному русі людства, що Гюго називає прогресом і яке наполегливо проповідує. Успадкувавши моральні ідеї єпископа, Жан Вальжан робить їх основою усього свого життя. Навіть виявившись на барикаді, він не бере участь у бойових діях, а лише намагається захистити що борються, одержавши наказ розстріляти свого вічного переслідувача Жавера, що проникнув на барикаду як шпигуна, він відпускає його на волю, продовжуючи вірити, що лише добром і милосердям можна впливати на людину. Цим він, звичайно йде в розріз з ідеями революції (і за це був засуджуваний у свій час радянськими критиками).

У розділах присвячених повстанню, фігура Жана Вальжана з його ідеями милосердя, природно відсувається на задній план героїчними образами Анжольраса і Гавроша і тим пафосом революції, що їх надихає. Але коли в трагічний момент загибелі барикади Жан Вальжан, зваливши собі на плечі важко пораненого Маріуса, спускається в підземну клоаку Парижа і, рухаючи в напівтемряві, серед потоку нечистот, десятки разів ризикуючи життям, усе-таки рятує юнака від неминучої смерті — увагу читачів знову переключається на цю людину, що втілює собою незвичайна моральна велич.

Недарма цей розділ називається "Бруд, переможений силою душі". Гюго говорить про нього, що "з його струменіли потоки бруду, але душа була повна нез'ясованим світлом". Те, що Жан Вальжан рятує Маріуса, робить йому ще більше честі. Адже він розуміє, що саме ця людина — головна перешкода його щастя з Козеттою. В останній період свого життя Жан Вальжан сам прирікає себе на самотність, уступивши улюблену Козетту Маріусу і добровільно усуваючись з її життя, щоб не перешкодити її щастю, хоча це самоусунення його убиває. Це самий останній і самий складний крок у його житті, що був винагороджених захопленими молодими людьми, але, на жаль, занадто пізно. Однак можна сказати, що Жан Вальжан вмирає щасливим, так, як умирають праведники, що усвідомлюють, що цілком виконали свій земний борг.

В поглядах Жана Вальжана, представника народу, Гюго намагався розкрити свою точку зору на справді шляхетне, гуманну поведінку людини, незалежно від того, чи

підприємець така людина чи працівник.

Так поряд з героїзмом боротьби і революції Гюго у своєму романі оспівує і героїзм моральної величі. Саме таке головне кредо його роману. Моральну еволюцію в романі переживає і Маріус. На його прикладі Гюго показує нам еволюцію свідомості молодой людини епохи Реставрації, пережити колись їм самим. Це складний і багатогранний характер, що грає важливу роль у концепції "Знедолених". Описуючи драматичний розрив Маріуса з його дідом — старим консерватором Жільнорманом і "відкриття" батька — полковника Понмерси, що віддав життя служінню "наполеонівському мечу", Гюго 60-х років, що давно вже переборов бонапартистські ілюзії своєї юності, критично зауважує, що, "захоплюючись генієм", Маріус заодно "захоплювався і грубою силою". Маріус, закоханий у Козетту, Маріус, інтимний щоденник якого є типовим зразком романтичного ліризму дуже близький романтичним героям із драм Гюго 30-х років. Однак цього романтичного героя автор ставить тут у реальну обстановку і змушує прилучитися до передових політичних рухів його часу. Він приводить його в "Суспільство друзів абетки" і робить одним з героїчних захисників червненої барикади.

Слідом за Анжольрасом Маріус від ідеалізації Імперії приходить до захисту республіканської барикади. В образі Маріуса з його поступовим ідейним змужнінням під впливом конкретної життєвої обстановки особливо наочні уроки реалізму, що автор "Знедолених" увібрав у свою творчість у другій половині століття.

Маріус — також один з непослідовних образів, створених Гюго. Він, активний захисник барикади, начебто зовсім забуває про ідейні шукання своєї юності і про героїку барикад, як тільки повертається у своє респектабельне буржуазне сімейство, за що А.І.Герцен назвав Маріуса "типовим представником покоління, що мерзіє". Не на його користь говорить і його щиросердечна нечуйність, він охоче вірить у те, що Жан Вальжан — швидкий каторжник, і треба триматися від нього подалі. Лише завдяки випадковості він довідається правду і захоплюється щиросердечною величчю цієї людини. " Усе, що є на світі мужнього, добродісного, героїчного, святого, — усі в ньому!" — с захватом викликає Маріус. Антиподами Жана Вальжана, Фантини й інших позитивних героїв роману виступає сімейство Тенардьє. Споконвічно знаходячись у положенні кращому, чим у Жана Вальжана, тобто маючи можливість жити чесною працею, Тенардьє опускається від власника трактиру до злиденного бандита і тягне за собою і дружину і дочок. Тільки одна Епонина змогла піднятися над ними під впливом любові до Маріусу. Також і маленький Гаврош, зовсім не схожий на своїх батьків, швидше за все тому, що вони його і не виховували. Він, мабуть, єдиний з Тенардьє, хто може бути віднесений до позитивних героїв, не вважаючи його братів, але вони ще занадто маленькі, хоча в них теж починається розвиток у бік кращого, під впливом Гавроша. Роман "Знедолені" практично миттєво придбав величезну славу по усьому світі. Його перекладали на безліч мов, усі передові люди зачитувалися ім. Його головні герої, при всіх їхній майстерному, детальному-реалістичному відтворенні, сприймалися все-таки не стільки як люди, але як символи: каторжник Жан Вальжан утілював щиросердечну шляхетність простого народу, нещаслива Фантина — жертвність

материнства, єпископ Мириель — нескінченне милосердя, революціонер Анжольрас — героїзм і бунтарський порив у скинненні царства несправедливості. Саме тому Флобер і Бодлер в один голос сказали про роман: " Людських істот там ні". У цьому висловленні була частка істини; у "Знедолених" повествується про виняткові людські натури, одні з яких вище звичайних людей по доброті і шляхетності, інші — нижче по жорстокості і підлості, як, наприклад, мародер— трактирник Тенардьє. Мабуть саме в цьому перебільшенні, у цій надмірності і позначався романтизм Гюго. Однак його перебільшення виправдані, тому що його герої наділені шляхетними справжніми почуттями. Гюго не удавано захоплювався Мириелем, він не удавано любив Жана Вальжана. Він жахався, але цілком щиро поважав Жавера. Щирість автора, масштабність образів — чудове сполучення для романтичного мистецтва. У "Знедолених" досить життєвої правди, щоб додати роману необхідна правдоподібність. Роман бував не тільки елементами реального життя, але й історичний матеріал грав у ньому важливу роль. Зрозуміло, задача відродження моральних ідеалів не була прерогативою одних тільки письменників-романтиків. Зовсім не випадково один із французьких дослідників, Андре ле Бретон, помітив, що роман Гюго наближається до високооудухотворенному росіянина роману, особливо до творчості Л.Н. Толстого. Ця близькість, що складається в наполегливих пошуках моральних зразків, властивих і Гюго й автору "Війни і світу", підтверджується відкликанням самого Толстого, що вважав "Знедолені" кращим романом усієї французької літератури XIX століття.

Література:

1. Євніна Е.М. Віктор Гюго. — Москва: Наука, 1976. —215с.
2. Трескунов М. Віктор Гюго: Нарис творчості. — Москва: Гослитиздат, 1954. — 421с.
3. Сафронова Н.Н. Віктор Гюго. — Москва: Освіта, 1989. — 176с.
4. Моруа А. Олімпіо, або життя Віктора Гюго / Пер. з фр. Н. Немчиновой і М. Трескунова. — Москва: Книга, 1982. — 416с. 1 1